

Jak zajistit efektivní odbornou výuku na reálných pracovištích?

DANIELA KRAMULOVÁ

Žáci středních odborných škol a středních odborných učilišť by měli v rámci své školní přípravy na profesní dráhu získat praktickou zkušenost s reálným pracovním prostředím. Na tom se v současnosti shodují zástupci škol i zaměstnavatelů.

Vzhledem k napjaté situaci na pracovním trhu se zvýšil zájem zaměstnavatelů o praktickou výuku na jejich pracovištích. Zástupci zaměstnavatelů přicházejí s návrhy na zavedení duálního systému vzdělávání, v Moravskoslezském kraji probíhá pilotní ověřování jeho prvků, další inspirace jsou hledány na Slovensku, v Rakousku či Německu.

Školy, které dokážou zajistit odborný výcvik či praxi v náležité kvalitě i délce pro maximum svých žáků, bychom však našli již dnes. Hlavními ingrediencemi školního receptu na kvalitní výuku na firemních pracovištích je kombinace vhodné organizace vzdělávání a úzká spolupráce s klíčovými zaměstnavateli.

Každý žák na reálné pracoviště

U oborů H a L0 je osobní zkušenost žáků se skutečným pracovním prostředím všeobecně považována za klíčovou. V každodenní praxi se však stává, že na odborný výcvik k zaměstnavatelům chodí spíše jen část těch schopnějších, ostatní žáci jej absolvují ve školních dílnách, přestože pro zaměstnavatele by byli přínosem i mnozí další. V reálném pracovním prostředí totiž často zažívají úspěch a ocenění manuálně zruční žáci, jimž se ve školním prostředí zdaleka tolik nedaří – i tato zkušenost inspirovala v roce 2010 SOŠ a SOU podnikání a služeb v Jablunkově k záměru umožnit odborný výcvik na pracovištích v určitém rozsahu všem žákům. „Měli jsme štěstí, že naše rozhodnutí přišlo v době, kdy na trhu práce začínal být nedostatek kvalifikovaných lidí,“ říká zástupce pro odborný výcvik Ing. Radomír Rojčík, který má organizaci odborného výcviku na starost a věnuje jí každoročně nemalé úsilí. Pro tento cíl se vedení školy podařilo získat i spolupracující zaměstnavatele, jichž jsou řádově čtyři desítky. Při umisťování žáků do konkrétního podniku se mimo jiné zohledňuje i bydliště, protože mnozí dojíždějí i ze vzdálenějších oblastí.

Po 10 letech organizace odborného výcviku se ve všech oborech s výučním listem (Mechanik opravář motorových vozidel, Opravář zemědělských strojů a Kuchař-číšník) ustálil systém střídání teoretického a praktického vyučování po týdnu, přičemž vždy je minimálně polovina žáků ve firmách.

Kontinuitu a dohled nad odbornými dovednostmi zajišťuje škola jedním dnem v týdnu, který žáci povinně tráví ve školních dílnách. „Nejraději volíme pondělí,“ říká pragmaticky R. Rojčík, „je lepší, aby žák byl u zaměstnavatele čtyři dny v kuse, a kdybychom den ve škole zařadili na pátek, měli bychom větší potíže s docházkou.“

K průběžnému sledování odborného růstu žáků slouží deník odborného výcviku, do něhož si žák zaznamenává, co každý den dělal. Koncem týdne proběhne neformální hodnocení výcviku instruktorem nebo učitelem. Dalším nástrojem je portfolio odborných kompetencí, které vycházejí ze školního vzdělávacího programu. V průběhu odborného výcviku do něj žák i učitel každou zvládnutou kompetenci stvrzují podpisem. Součástí portfolio jsou i pracovní listy vypracované žákem. Po úspěšném složení závěrečných zkoušek si absolvent odnáší portfolio jako svou vizitku, jíž se může prezentovat u zaměstnavatelů.

Páteří spolupráce v technických oborech je čtyři až pět větších, zavedených firem, které berou žáky stabilně a mají silnou firemní kulturu. V menších podnicích a u živnostníků je naopak výhodou větší pestrost a variabilita činností, ke kterým se žák dostane. V gastrooborech plní roli páteřních partnerů větší hotely, kde se žáci zpravidla zaměří na jednu z profesí kuchař-číšník, druhou si doplní ve škole. Za zmínku stojí i jednotný model odměny za produktivní práci, kterou má škola se zaměstnavateli smluvně nastavenou a jež se odvíjí od žákova prospěchu tak, aby částky byly přijatelné i pro drobné živnostníky (některé firmy, zejména chtějí-li více motivovat schopné žáky k profesní dráze právě na svých pracovištích, nezřídka vyplácejí další odměny či prémie).

Sezónním specifickým práce lze vyhovět

Střední škola stavební v Jihlavě se setkávala, podobně jako jiné školy s obory ovlivněnými sezónností prací, s obtížemi při organizaci a zajišťování kvalitní praktické přípravy žáků u zaměstnavatelů. Ti výrazně preferovali přítomnost žáků na pracovištích v hlavní pracovní sezóně, zatímco škola si stanovila jako nepodkroutilnou metou udržet teoretickou a praktickou výuku v poměru 50 : 50. S ohledem na zájmy

KLIMA ŠKOLY

zaměstnavatelů i organizační možnosti školy došlo k dohodě, že dlouhodobý odborný výcvik v reálných pracovních podmínkách je nejpotřebnější pro žáky třetích, závěrečných ročníků stavebních a dřevařských oborů. Od roku 2012 tak došlo k radikální změně zažitých systémů odborných praxí těchto žáků – dnes již osvědčený model výuky je založený na střídání 2,5měsíčních bloků (jaro, podzim) odborného výcviku na pracovištích a pětiměsíčního zimního bloku teoretické výuky ve škole.

Tento model umožňuje žákům detailně poznat pracovní podmínky, vidět reálnou perspektivu zaměstnání. Z hlediska kariérového poradenství významně posílil prvek profesní orientace a podpořil jeden z pozitivních faktorů prevence předčasných odchodů žáků ze vzdělávání.

Dlouhodobé praxe zaměstnavatelé vítají

V oborech kategorie M bývá při domlouvání podmínek praxe obecně problém v tom, že připomínají spíše delší exkurzi než reálnou ochutnávku budoucí profese. Výraznější navýšení délky jednorázové praxe je tak efektivnější pro zaměstnavatele, kteří jsou více motivováni podílet se na plánování jejího průběhu a obsahu, ale i pro žáka, zejména pokud se tohoto procesu může také sám aktivně účastnit. Například SOŠ pro administrativu EU standardně posílá žáky na šestitýdenní odbornou praxi buď na pracoviště v Praze a okolí, nebo do zahraničí.

Zkušenosti ze zahraničních mobilit inspirovaly pracovníky školy k využívání prvků kvality ECVET i při vyjednávání obsahu tuzemských odborných praxí. „Zatím jsme tento způsob hodnocení zaměstnavateli zavedli u tuzemských praxí jen tam, kde se nám podařilo navázat úzký vztah se zaměstnavateli a obsah ECVET hodnocení předem vyjednat. Díky němu mají praxe jasně definovaný obsah, je zřejmé, co se mají žáci během praxe naučit, a zaměstnavatelé vědí, na co mají klást důraz,“ vysvětluje zástupkyně ředitele Mgr. Petra Bílá. Do přípravy i průběžného monitorování odborných praxí žáků aktivně vstupuje koordinátor spolupráce školy a zaměstnavatelů, jehož pozici škola financuje prostřednictvím šablon. Samozřejmostí jsou pravidelné schůzky se zaměstnavateli, které mají předcházet problémům a přispívat k naplnění potřeb všech tří stran.

I žáci této školy shromažďují ve svém portfoliu dokumenty, které s odbornou praxí souvisejí – motivační dopisy, životopisy ve formátu Europass, pracovní deník, hodnotící dotazníky od zaměstnavatele i vlastní hodnocení praxe. Ve třetím ročníku jsou motivační dopis a životopis vypracovávány v anglickém jazyce, což žáky připravuje na zahraniční stáž.

Dalším důležitým nástrojem jsou žákovské dotazníky zpětné vazby. Přinášejí mimo jiné cenné informace o dovednostech

a znalostech, které jsou zahraničními i domácími zaměstnavateli oceňovány. Jak upozorňuje zástupkyně Bílá, práce se zpětnou vazbou a sdílení zkušeností z praxí mezi vyučujícími se může promítnout i do úprav ŠVP: „Došlo např. k zavedení odborného anglického jazyka do výuky, k úpravám hodinových dotací ekonomických předmětů, u oboru bankovníctví k posílení výuky informatiky.“

Zahraníční pracoviště versus úspěšnost u maturity

Zahraníční mobility jsou pro žáky nesporným přínosem v rozvoji odborných, sociálních a jazykových dovedností. V nejedné škole však budí obavy dlouhodobá nepřítomnost žáků maturitních oborů vykonávajících praxi na zahraničních pracovištích. Zkušenosti mostecké soukromé hotelové školy Bukaschool ukazují, že ani čtyřměsíční bloky zahraniční praxe nesnižují možnosti kvalitní teoretické přípravy. Zvláště v současnosti, kdy lze vhodnou motivací žáků doplnit pedagogickou podporou opřenou o moderní technologie. Učitelé všeobecně vzdělávacích předmětů připravují elektronické studijní materiály v systému Moodle, jejichž součástí je i sada otázek zohledňujících aktuální požadavky k maturitní zkoušce. Pedagogové jsou žákům k dispozici také online po Skypu, e-mailu, případně na sociálních sítích. „Ani povinná četba v době elektronických čteček či audioknih není problém,“ podotýká Mgr. Karel Singer, vyučující českého jazyka a literatury.

Pobyt žáků na pracovištích pohledem školního akčního plánování

Předpokladem kvalitní praktické výuky na reálných pracovištích je nejen výběr vhodných sociálních partnerů, ale též pečlivé plánování rozsahu i obsahu odborného výcviku či praxe v součinnosti s jednotlivými zaměstnavateli. Značnou roli zde hraje rovněž instruktor – pracovník zaměstnavatele, který se žákům na pracovišti věnuje (o jeho úloze a vzdělávání jsme psali v č. 3/2019). V souvislosti s motivací zaměstnavatelů je třeba zmínit i daňová a jiná zvýhodnění těch, kteří na svých pracovištích poskytují žákům praktickou přípravu – hovořit o tomto tématu je vhodné zejména s novými sociálními partnery, jimž nemusejí být příslušná ustanovení školského zákona známa (k tomuto tématu se na stránkách *Speciálu* podrobněji vrátíme v některém z příštích čísel).

Součástí kvalitní přípravy i hodnocení praktické výuky je rovněž zajištění zpětné vazby a práce s ní včetně sdílení zkušeností mezi pedagogy navzájem. Jako pozitivní se ukazuje zapojení žáka už v procesu přípravy odborného výcviku či praxe.

Akční plánování dává příležitost jasně nastavit základní parametry praktické výuky na pracovištích. Ve školním akčním plánu se tak v oblasti odborného vzdělávání a spolupráce

škol se zaměstnavateli mohou objevit například následující cíle: zajistit výcvik většímu počtu žáků / všem žákům; průběžně sledovat růst odborných kompetencí žáků (např. formou portfolia); vytvořit vhodné nástroje pro pravidelnou reflexi toho, co se již naučili a v čem se potřebují zlepšit; změnit organizaci praktického vyučování tak, aby žák získal široký odborný základ a zároveň strávil dostatek času na firemním pracovišti.

Cíle praktické výuky je vhodné formulovat z hlediska obsahu i z pohledu osvojených kompetencí (v případě dlouhodobé praktické přípravy je to téměř nezbytné). Při přípravě se osvědčuje spolupráce učitelů odborných předmětů a odborného výcviku (praktického vyučování), v případě zahraničních mobilit také vyučujících příslušného cizího jazyka s ohledem na základní odbornou cizojazyčnou a kulturní výbavu žáků ještě před nástupem na pracoviště v zahraničí.

Kromě zřejmých přesahů zahraničních stáží do plánování v tematické oblasti Rozvoj výuky cizích jazyků se pobyt žáků na reálných pracovištích provazuje s oblastí Rozvoj

kariérového poradenství (např. posílení profesní orientace žáků prostřednictvím poznávání reálného pracovního prostředí). Plánování e-learningu a pedagogické online podpory žáků při delších cyklech praktické výuky na pracovištích lze propojit také s oblastí digitálních kompetencí (aktivní využívání ICT a konkrétních aplikací napříč předměty apod.).

Článek byl připraven s využitím příkladů inspirativní praxe v oblastech Odborné vzdělávání a spolupráce škol se zaměstnavateli a Rozvoj kariérového poradenství včetně prevence předčasných odchodů ze vzdělávání.

PhDr. Daniela Kramulová,
publicistka projektu Podpora
krajského akčního plánování, NÚV

POZVÁNKA

Podpořte děti, aby měnily svět k lepšímu

Zapojte se do 3. ročníku celostátního happeningu #jsemlaskavec a oslavte Světový den laskavosti!

Děti, které konají laskavé skutky, jsou šťastnější, jsou lépe vnímány svými vrstevníky, a dokonce vykazují lepší studijní výsledky. Mají lepší vztahy se svým okolím, v interakcích více zapojují ostatní a přirozeně jim mnohem méně častěji ubližují.

Jak tedy podpořit studenty, aby byly empatičtí, vlídní a laskaví? Inspirujte je a **nechte je zažít konání dobrých skutků na vlastní kůži!** Skvělou příležitostí je **Světový den laskavosti**, který letos oslavíme **13. listopadu 2019**. V tento den si celý svět připomíná, že je v laskavosti pozitivní síla, která nás všechny spojuje. Jen v Česku se do oslav zapojilo už **více než 24 000 školáků**. Chcete být u toho?

Přihlásit se mohou třídy, spolky, zájmové kroužky nebo kamarádi ve věku **3–18 let**. Stačí si vybrat dobrý skutek a zaregistrovat se na webu www.jsemlaskavec.cz. Všechny přihlášené čeká nevšední zážitek, diplom s titulem #jsemlaskavec a výukový materiál podle metody Hodnotového vzdělávání zaměřený na laskavost. A pro 3 vylosované týmy je připravena také **speciální odměna**.

Dejte příští generaci vědět, že si přejeme, aby se laskavost stala normou v naší společnosti. A nezapomeňte, každý laskavý čin se počítá!